

O VOCE FEMINISTĂ A LITERATURII NIGERIENE: CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

Oana BĂLUICĂ

Doctorand, Universitatea din Craiova
oana.baluica@yahoo.com

Abstract:

Chimamanda Ngozi Adichie is one of the most acknowledged Nigerian authors, and her novels are well-known in the United States, mostly because she discusses crucial problems like poverty, feminism, war, challenging our perceptions and mainstream ideas. This paper shall focus on her major novels – *Half of a Yellow Sun* (2006) and *Purple Hibiscus* (2003) – showing how Adichie integrates literary devices and gender politics in order to create not only a literary work, but also a socio-intellectual discourse. Feminism is a strong subject in Nigerian culture, and Chimamanda Adichie is determined to understand and reevaluate this gap between men and women (usually, established through education and social convention), especially because in Nigerian literature women have been presented as inferior beings, who must know their place in the world and be afraid of men. Thus, violence against women is really common in literature, culture, social background. Being very fond of the subject and a feminist herself, Chimamanda Adichie published one of her most notorious books in 2014: *We should all be feminists* (based on a TED conference), which will also be discussed along with the abovementioned novels.

Key Words: Education, feminism, Nigerian literature, patriarchy, Postcolonialism.

1. Introducere

În 1969, Kate Millet a publicat un volum care a stat la baza unor revizuri importante în cadrul mișcării feministe; de fapt, se poate spune, fără exagerare, că *Sexual Politics* a reprezentat textul fundamental al celui de-al doilea val din mișcarea feministă, apelând la incursiuni ideatice de mare

amploare – cele mai vizibile influențe fiind *Le Deuxième sexe*, de Simone de Beauvoir și textele lui Betty Friedan¹.

Abordarea ideii de putere, a mutațiilor acesteia, o comprehensiune detaliată și obiectivă a instituționalizării puterii, dar și politizarea actului sexual și a vieții în societatea contemporană rezzonează cu ideile foarte populare ale unui Michel Foucault sau Pier Paolo Pasolini². În condițiile de exercitare a puterii, orice act al vieții private, inclusiv sexul, se transformă în instrument de manipulare și umilire. În multiplele interviuri acordate și reluate în recentul film dedicat regizorului italian, acesta își stipulează foarte clar convingerile. Întrebat dacă totul are legătură cu politica, dacă sexul are legătură cu politica, el răspunde invariabil: „Absolut”³. Analizând caracterul instituțiilor economice, al celor sociale sau culturale, Kate Millet a ajuns la aceeași concluzie, argumentând că, de foarte multe ori, aspectul politic al sexului se neglijează atunci când se dezbate teorii și idei feministe.

Desigur, volumul are și o serie de argumente falacioase sau inutilizabile astăzi, risc asumat de la bun început de către o instanță auctorială, însă principalele observații asupra fundamentelor sociale au rămas actuale, iar interogațiile propuse de autoare ar merita, într-o bună zi, rediscutate în lumina noilor mișcări și revizuri. Chimamanda Adichie, scriitoare nigeriană, aflată deja la al cincelea volum publicat și câștigătoare a numeroase premii (inclusiv „Orange Prize for Fiction”) recurge, voluntar sau involuntar, la interogații asemănătoare atunci când vorbește despre necesitatea feminismului, argumentând, în primul rând, pentru continua utilizare a termenului, care a fost supus unor demonetizări și atacuri constante, iar, în al doilea rând, militând pentru o educație care să înglobeze egalitatea de gen și

¹ În aceeași notă, Carole Pateman va publica în 1988 una dintre cele mai importante lucrări în ceea ce privește teoria contractului în etica și politica feministă (*The Sexual Contract*) argumentând că, de cele mai multe ori, femeile sunt private prin diferite modalități de participarea activă la un astfel de contract, astfel încât ele ajung să beneficieze de libertățile civile, politice și financiare în mod „mediat”, dat fiind faptul că sunt supuse la un contract sexual față de bărbați, ceea ce le descalifică în mod implicit în competiția pentru autonomie în adevăratul sens al cuvântului, din moment ce ele intră în contractul de căsătorie în calitate de femei, și nu de indivizi (Pateman 1989: 41), aspect ce se va dovedi foarte relevant pentru problematica adoptată în această lucrare.

² Cazul lui Pasolini este unul paradoxal: deși afirmă că există o instituționalizare a puterii în viața privată și, mai ales, în ceea ce privește raportul sexual, aderă, totuși, tocmai la aceste instanțe coercitive atunci când asimilează avortul crimei, nerecunoscând libertatea individuală a femeii de a dispune de propriul corp. A se vedea, în acest sens, eseul apărut în ianuarie 1975 în *Corriere della Sera*, intitulat „Copularea, avortul, falsa toleranță a puterii, conformismul progresiștilor” (Pasolini 2006: 104).

³ A se vedea, în acest sens, afirmațiile preluate din opera scriitorului și sintetizate în filmul *Pasolini* (2014), în regia lui Abel Ferrara.

feminismul⁴. Romanele publicate, în special *Purple Hibiscus* și *Half of a Yellow Sun* reiterează aspecte fundamentale ale societății nigeriene de astăzi, dar și a ordinii patriarhale ce stă la baza unor concepții și atitudini non-egalitariste, care, din păcate, își fac simțită prezența în comportamentul adult. Sub raport juridic și chiar economic în unele cazuri, situația femeilor s-a ameliorat. Hegemonia masculină însă continuă să exercite o pondere îngrijorător de mare la multe alte niveluri, cel mai important fiind cel social, unde se propagă *pattern*-uri educaționale deficitare, în ultimă instanță, sexiste.

Chimamanda Adichie se referă, în prezentările și romanele sale, la situația Nigeriei, pentru că, după propriile declarații, este ceea ce cunoaște cel mai bine și ceea ce iubește, dar lucrurile nu stau foarte diferit nici în societatea occidentală, unde implementarea unor politici de gen în educație întârzie să apară. Un caz special îl constituie, în ultimul timp, Suedia: *The Guardian* menționa în decembrie 2015 că, la inițiativa „Swedish Women’s Lobby”, fiecare adolescent din Suedia va primi o copie a volumului *We should all be feminists*, al Chimamandei Adichie, „în speranța că volumul se va constitui într-o piatră de hotar în ce privește discuțiile despre egalitatea de gen și feminism”⁵ (Flood 2015). Ceea ce îmi propun, cu această lucrare, este să analizez câteva moduri în care politica masculină a supremației este aplicată asupra actanților feminini în romanele scriitoarei nigeriene, care, la momentul actual nu este foarte cunoscută publicului din România; mai mult, însăși tematica și aria culturală a feminismului în genere nu reprezintă o problemă foarte solidă, nici chiar în mediile intelectuale, lucru remarcabil, de altfel, și de Mihaela Miroiu (Miroiu 2002: 11).

2. *Hibiscus purpurium*: revolta împotriva violenței fizice

Câteva considerații referitoare la romanul său de debut – *Hibiscus purpurium* – ne sunt oferite de Chimamanda Adichie în volumul ulterior, *We should all be feminists*:

⁴ Demonetizarea termenului de „feminism” și utilizarea peiorativă a lui chiar în mediile intelectuale s-a efectuat în același timp cu propagarea unui alt concept pernicios, acela de „emasculare” (Adichie afirmând că este cuvântul care îi displace cel mai mult din limba engleză), cu o largă tradiție în lupta pentru egalitatea de gen. Virginia Woolf exprima foarte bine situația atunci când afirma că: ‘the history of men’s opposition to women’s emancipation is more interesting perhaps than the story of that emancipation itself’ (Woolf 2014: 53).

⁵ Traducerile citatelor care se regăsesc în cuprinsul acestei lucrări îmi aparțin, în afară de cazul în care este menționată o altă sursă.

În 2003, am scris un roman intitulat *Hibiscus purpuriu*, despre un bărbat care, printre alte lucruri, își abuzează fizic soția, și a cărui poveste nu se termină foarte bine. În timp ce îmi promovam romanul, un jurnalist nigerian, drăguț, bine intenționat a spus că vrea să îmi dea un sfat. Mi-a spus că oamenii consideră volumul unul feminist și că ar trebui să mă feresc, să nu mă descriu ca feministă, din moment ce feministe sunt femeile nefericite pentru că nu își pot găsi un soț. Apoi, o femeie din mediul academic nigerian mi-a spus că feminismul este ne-african, și că nu ar trebui să mă raliez fenomenului, că am fost influențată de cărțile occidentale (Adichie 2014: 7).

Cele două intervenții sunt simptomatice pentru registrul mentalitar patriarhal din societatea nigeriană; mai mult decât atât, ele reflectă o hegemonie masculină constantă, dat fiind faptul că și femeile cultivate, ca în cazul anterior, au ajuns să subscrie acestui tipar ideatic (am putea vorbi, în acest sens, de o „masculinitate hegemonică”⁶ în cazul Nigeriei). Evenimentul în sine, agresiunea fizică la care sunt supuși membrii familiei din roman nu a suscitât atât de mult interes pe cât utilizarea termenului de feminist, privit, în ansamblu, ca o manieră de subversivitate și revoltă tipic occidentală sau conjugată cu nemulțumiri și frustrări inerente (propagându-l, cu referire la o operă literară, jurnalistul respectiv spera, poate, să obțină instant o „ghettoizare” a acestuia, o condamnare la necitare, dat fiind faptul că cei mai mulți bărbați reacționează negativ atunci când aud sau întâlnesc termenul, chiar și cei care sunt sau se consideră egalitariști⁷). De altfel, așa cum am precizat anterior, termenul este astăzi tratat, chiar și în mediile intelectuale, cu oarecare malițiozitate, fapt ce nu a trecut neobservat de scriitoare, care a oferit și o explicație justă:

⁶ Termenul a fost utilizat pentru prima dată de R.W. Connell, iar în masiva sa lucrare intitulată *Sociologie*, Anthony Giddens îl definește în felul următor: „Masculinitatea hegemonică se referă la forma dominantă de masculinitate în cadrul ierarhiei de gen. Deși masculinitatea hegemonică subordonează alte masculinități și feminități, ea se poate schimba prin intermediul lor. În majoritatea societăților occidentale de astăzi, masculinitatea hegemonică este asociată cu calitatea de a fi alb, heterosexualitatea, căsătoria, autoritatea și greutatea fizică” (Giddens 2010: 961). Sigur, în cazul acesta, putem scoate din ecuație calitatea de a fi alb, dar toate celelalte rămân: utilizarea forței, intimidarea fizică și psihologică, standardul heterosexualității, precum și abordarea instituției căsătoriei ca o formă de proprietate și ca un indice al respectabilității sociale.

⁷ A se vedea, în acest sens, un articol apărut în 2014 în *The Telegraph*, semnat de Martin Daubney: <http://www.telegraph.co.uk/men/thinking-man/11220536/Why-men-have-a-problem-with-the-word-feminism.html>.

Unii oameni întrebă: De ce să folosești cuvântul „feminist”? De ce să nu spui, pur și simplu, că ești un apărător al drepturilor umane, sau ceva de genul? Pentru că nu ar fi onest. Feminismul este, desigur, o parte a drepturilor umane în general – dar să alegi să folosești această expresie vagă de „drepturi umane” înseamnă să negi specificitatea problemei de gen. Ar însemna să pretinzi că nu femeile au fost cele care, timp de secole, au fost excluse (Flood 2015).

Ațiunea romanului este concentrată asupra unei familii din orașul Enugu, condusă de personalitatea patriarhală, dominatoare și violentă a tatălui, un fanatic religios care își terorizează nu doar soția, ci și pe cei doi copii, Kambili, în vârstă de 15 ani și fratele ei Jaja. Ca și în romanul lui Proust – în care petalele florii de catleya capătă o semnificație aparte în ansamblul structural al operei –, hibiscusul purpuriu devine un semn recognoscibil al revoltei fiului împotriva unui tată despot. Episoadele care se focusează asupra violenței domestice sunt multiple, dar sub aspect stilistic autoarea preferă notele de ambiguitate, descrierile poetice, sugestiile și nu devalorizarea grotescă a unor aspecte sordide. Bunăoară, unul dintre cele mai complexe și traumatizante aspecte ale romanului este descrierea conflictului central dintre matern și patern. Beatrice, mama celor doi copii, ființă sensibilă, pasivă și torturată de soțul ei, Eugene, atât fizic cât și psihologic reprezintă, în esență, tiparul unei victime a violenței domestice.

Pe parcursul romanului ne este dat să îi vedem situația prin intermediul privirii fiicei ei, Kambili, și a fiului care, înțelegând din ce în ce mai mult, ajunge să se revolte progresiv. La început, naivitatea, inocența și lipsa de experiență a copiilor îi împiedică pe aceștia să descifreze exact ce se întâmplă în căminul care este considerat de multă lume unul privilegiat, luxos, lipsit de traumele pe care sărăcia și instabilitatea politică le produc locuitorilor de rând ai Nigeriei postcoloniale. Între timp, aceștia ajung să descifreze sensul bufniturilor și zgomotelor ciudate care provin de dincolo de ușa părinților și să interpreteze corect fascinația pe care, dintr-un motiv anume, mama lor o nutrește față de figurinele din porțelan, pe care le ștergea tot timpul cu grijă maniacală, toate corelate cu abuzul domestic:

Am vrut să îi spun că îmi pare rău că Papa îi spărsese figurinele, dar cuvintele care ieșiră în loc de asta fură:

— Îmi pare rău că s-au spart figurinele tale, mamă.

Încuviință repede, apoi dădu din cap să arate că figurinele nu aveau nicio importanță. Aveau, totuși, importanță. Cu ani în urmă, înainte să înțeleg, mă întrebam mereu de ce le lustruia de fiecare dată după ce auzeam zgomote din camera lor, ca și cum ceva ar fi fost izbit de ușă. Papucii ei de gumă nu făceau niciun zgomot pe scări, dar știam că s-a dus jos când auzeam ușa de la sufragerie deschizându-se. Mă

duceam jos și-o vedeam stând lângă etajeră, cu un șervet de bucătărie înmuiat în apă și săpun. Stătea cel puțin un sfert de oră la fiecare figurină ce înfățișa câte o balerină. Nu i-am zărit niciodată lacrimi pe față. Ultima dată, abia cu vreo două săptămâni în urmă, când ochiul ei umflat era încă negru-vinețiu ca un avocado copt prea tare, le aranjase altfel după ce le lustruise (Adichie 2008: 15-16).

Scena descrisă mai sus este una dintre puținele ocazii când autoarea delimitează clar episodul violenței domestice; pe tot parcursul romanului acestea sunt sugerate discret, fără a slăbi din intensitatea actului în sine. Din păcate, episodul nu este doar o mostră de literatură. Viața de zi cu zi în Nigeria se poate dovedi mult mai instabilă și dificilă pentru femei. Studiile arată că din ce în ce mai puține fete merg la școală sau sunt alfabetizate, părinții preferând să le păstreze pentru a-și dovedi utilitatea în treburile domestice, furnizând, astfel și explicația sexismului generalizat: femeile sunt percepute ca simple extensii menite să amelioreze viața unui bărbat, atunci când nu sunt tratate pur și simplu ca obiecte sau prostituate. Volumul Chimamandei Adichie a suscitad numeroase reacții și în lumea cibernetică, unde utilizatori de origine nigeriană și-au împărtășit propriile experiențe care nu doar susțin descrierile operate de autoare ci, din păcate, uneori le și depășesc.

La observațiile acesteia, conform cărora o femeie neînsoțită de un bărbat în Nigeria este considerată prostituată atunci când intră într-un bar, hotel, restaurant, s-au adăugat altele, mărturisirile femeilor delimitând un areal al dogmei generalizate: vânzătorul de ziare din trafic ascunde revista *Forbes* atunci când zărește o femeie, oferindu-i, în schimb, reviste de *lifestyle* și modă; femeile nu pot închiria o casă singure, ci doar prezentând actele soțului iar până de curând, mutilarea genitală a femeilor era considerată nu doar un act necesar, ci chiar benefic pentru o viață familială liniștită, toate aceste opoziții paradigmatică și atitudini sexiste ducând, în cele din urmă, la segregare sexuală și culturală (Cowen 2015). Nu este o coincidență faptul că sexismul instituționalizat a plasat Nigeria pe unele dintre primele locuri din lume în privința inegalităților de gen⁸. Pe de altă parte, violența domestică este unul dintre aspectele centrale ale discursului feminin occidental, amplu discutate de autoare precum Andrea Dworkin, Susan Brownmiller sau, în cultura română, de Mihaela Miroiu. Explicațiile care stau la baza acestei stări de fapt sunt multiple, printre ele numărându-se, desigur și accentul pe care secole de-a rândul, bărbații l-au pus asupra forței fizice brute, ca apanaj al virilității și masculinității definitive. În volumul *We should all be feminists*, Adichie

⁸ Recent, Senatul din această țară chiar a respins o lege ce promova egalitatea de gen susținând că nu concordă cu credințele religioase. A se vedea articolul semnat de Matt Payton în *The Independent*: <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/nigerian-senate-votes-down-gender-equality-bill-due-to-religious-beliefs-a6936021.html>.

analizează și această parte a demersului masculin ce își face simțite gravele prejudicii în societatea contemporană:

Deci, într-un fel literal, bărbații conduc lumea. Acest lucru avea sens – acum o mie de ani. Pentru că ființele umane trăiau la acea vreme într-o lume în care forța fizică era cel mai important atribut al supraviețuirii; persoana cea mai puternică fizică era, probabil, cea care avea să conducă. Și în general, bărbații sunt mai puternici din punct de vedere fizic. Astăzi trăim într-o lume cu mult diferită. Cea mai calificată persoană să conducă nu este aceea care este cea mai puternică din punct de vedere fizic. Este cea mai inteligentă, cea mai știutoare, cea mai creativă, cea mai inovativă. Și nu există hormoni pentru aceste atribute. Un bărbat poate la fel de bine ca o femeie să fie inteligent, creativ, inovativ. Am evoluat. Dar ideea noastră despre gen nu a evoluat foarte mult (Adichie 2014: 10).

Supremația fizică, forța brută și agresivitatea par a fi elemente inerente construirii sociale masculine chiar și la o primă privire asupra istoriei culturale în genere, fapt alimentat nu doar de presupuziții speculative, ci și de problematica deprimantă și agonizatoare a războiului.

Dacă istoria femeilor este una a interdicțiilor, falselor personificări, neputințelor de a participa și a se exprima, din antichitate și până la sfârșitul Evului Mediu, istoria masculină pare să conțină, *in nuce*, exacerbarea agresivității, element pe care cei mai mulți cercetători din doemniul psihologiei, sociologiei și antropologiei îl acceptă astăzi. Într-un studiu de referință, intitulat *Anatomia distructivității umane*, Erich Fromm a demonstrat că, departe de a fi o pulsione biologică determinată, un dat irevocabil al naturii, agresivitatea este, alături de multe alte forme și tipare de comportament, un construct social. Cercetătorul stipulează foarte clar că este vorba despre ceea ce considerăm cu toții a fi „agresivitate malignă”, și nu simpla condiționare de apărare. Astfel, ultimele capitole ale volumului tratează premisele și condițiile agresivității pornind de la cea mai evidentă formă a sa – războiul, având ca strălucite studii de caz personalități sadice, tirani, soldați, indivizi aparținând diferitelor triburi, însă unui singur gen, masculin (Fromm 2015: 700).

Paradoxal, cazurile de distructivitate feminină înregistrate și analizate oferă o cu totul altă perspectivă: în timp ce agresivitatea masculină este, de cele mai multe ori îndreptată către alte persoane, cea feminină este îndreptată asupra propriei persoane, iar în rarele cazuri în care victimele sunt în afara cercului, actantul feminin nu face decât să reitereze o serie de acțiuni și *pattern*-uri antecedente, stabilite și perpetuate de actantul masculin sau ca urmare a unor traume fizice și psihologice imense.

Romanul Chimamandei Adichie ne-o prezintă pe Beatrice, soția lui Eugen, comițând, în cele din urmă, un act disperat – după două avorturi cauzate de bătăile și anxietatea indusă de capul familiei, îl otrăvește pe acesta. Înțelegând miza dar și complexitatea situației, fiul său o protejează, luând vina actului criminal asupra lui. După o sentință ispășită în închisoare se reîntoarce acasă, doar pentru a-și găsi mama complet răvășită la nivel psihologic. Totuși, familia pare capabilă să își reconstruiască o imagine și un destin în concordanță cu valorile asimilate pe parcurs, în principal, datorită ospitalității mătușii Ifeoma, în a cărei casă ticsită cu cărți, ceaiuri și obiecte de artă Kambili descoperă, pentru prima dată sensul armoniei și căldurii familiale. De altfel, întreg apartamentul mătușii este o metaforă pentru un stil de viață emancipat de constrângeri, care oferă un portret autentic al eliberării prin educație, cultură și artă, în detrimentul existenței circumscrise de violență, fanatism și îndoctrinare. Orizontul mentalitar al celor doi tineri va fi, astfel reformat prin prisma ideii de libertate și posibilitatea de a-și construi singuri aspirațiile.

3. *Jumătate de soare galben*: revolta împotriva dogmelor sociale

Publicat în 2007, romanul care i-a adus recunoașterea internațională a Chimamandei Adichie, *Jumătate de soare galben* este construit pe realitatea politică a Nigeriei anilor '60, înainte și în timpul războiului civil dintre Nigeria și Biafra (1967–1970) și constituie o operă literară a unei maturități artistice pe deplin dezvoltate, dar și mai angrenate politic; laitmotivul întregului roman poate fi decelabil în titlul unei cărți pe care o scrie unul dintre cele trei personaje angrenate în sângerosul conflict și care, inițial, era complet nealfabetizat: *Toți ați privit tăcuți cum noi muream*. Ideea de responsabilitate socială desprinsă din acest titlu se va conjuga perfect cu profilul unui profesor universitar precum Odenigbo, responsabil și de culturalizarea lui Ugwu, băiatul sărac angajat ca servitor în casa lui și care va ajunge, în final, vocea istoriei trăite prin intermediul volumului său. Profundele inechități sociale care domină teritoriul nigerian își fac simțită prezența și în tratamentul aplicat femeilor, văzute, de cele mai multe ori, ca simple unelte pentru obținerea anumitor avantaje sau ca ființe inferioare, al căror statut este mult sub cel al unui bărbat, și ale căror victorii sunt definite și raportate la cele masculine. Gemenele Kainene și Olanna, firi temperamentale profund diferite sunt supuse aceluși tratament discriminatoriu și sexist al tatălui și ale prietenilor acestuia, ale căror afirmații și tipare comportamentale nu fac decât să reifice situația tristă a genului feminin. În cadrul unei discuții purtate la începutul romanului între tatăl

fetelor și un ministru de finanțe ni se reliefează și statutul femeilor în general, privite ca un semn al năpastei și ghinionului încă de la naștere:

Deci Kainene va conduce fabrica de ciment?, întrebă șef Okonji, răsucindu-se spre tatăl ei. O să se ocupe de toate afacerile noastre din est, de fabrici și de noile prospecțiuni petroliere. A avut întotdeauna o minte excelentă pentru afaceri. Cine a spus că ai avut ghinion cu două gemene a fost un mincinos, spuse șef Okonji. Kainene nu face doar cât un fiu, ci cât doi la un loc, spuse tatăl ei (Adichie 2008: 46).

Mândria resimțită de *pater familias* păstrează, în subsidiar, o concepție eminentemente nocivă asupra sexului feminin, văzut nu ca un egal intrinsec al celui masculin, ci ca un obiect de piață care, în timp, își dovedește sau nu valoarea. Nenorocirea inițială, nașterea a două fete, se transformă în mândrie doar pe parcurs, când tatăl consideră că fiica și-a câștigat dreptul la apreciere și tratament egal, în timp ce nașterea unui băiat ar fi fost de la bun început apreciată, fără să îi fie chestionate abilitățile ulterioare sau valoarea, lucruri de la sine înțelese în cazul unui bărbat. Mai mult, pe întreg parcursul romanului, Olanna, sora geamănă, va fi tratată de tatăl și de mama ei ei asemenea unei prostituate, aceștia încurajând-o să își folosească propriul corp și aparența fizică pentru a atrage investitori, a convinge demnitari, a stabili legături importante. În cadrul aceluiași episod cu șef Okonji, Olanna este lăsată intenționat pe terasă de către părinții ei și obligată să facă față avansurilor sexuale ale acestuia care, deși erau respinse de către fată, deveneau tot mai insistente. Ulterior, mama ei încearcă să o persuadeze vorbindu-i despre avantajele materiale care ar putea decurge dintr-o posibilă relație cu acesta:

Ai văzut în ce era îmbrăcat azi? Ce original! Ezigbo! Mama se așeză lângă ea. Și știi ce se spune? Că nu poartă niciodată un costum de două ori. Pe cele purtate le dă servitorilor. Olanna își imaginează cuferele de lemn ale bieților servitori ticsite cu pânzeturi – ale servitorilor despre care era sigură că nu primeau prea mulți bani pe lună, dar care intrau în posesia caftanelor aruncate de stăpân și a unor agbada cu totul nepotrivite pentru ei. Se simțea obosită (Adichie 2008: 49).

Presiunile sociale asupra femeilor nu se opresc însă aici; romanul abundă și în declarații și viziuni cu privire la imperativul căsătoriei și al maternității, cele două instituții din care femeia s-a văzut, secole de-a rândul, obligată să facă parte, pentru a evita ostracizarea socială, supunându-se astfel, unor factori mult mai periculoși: dependența economică și, în ultimă instanță, chiar ontologică față de bărbat. Istoria acestor idei a fost foarte bine trasată atât de cercetătoarea germană Gisela Bock, în influentul volum *Femeia în*

istoria Europei. Din Evul Mediu până în zilele noastre, în care se arată că maternitatea, văzută prin prisma privirii masculine a fost percepută, până foarte recent ca o obligație cetățenească (Bock 2002: 50), dar și de Mihaela Miroiu, care a perceput raportarea la normă ca pe o dominație exercitată atât subiectiv, cât și obiectiv (Miroiu 2002: 51). Ceea ce conferă și mai mult tragism situației este faptul că aceste presiuni sociale nu au fost, cel puțin până recent, conjugate și cu ideea de etică maternă, astfel încât instituția maternității a fost profund viciată de structura patriarhală a familiei (Miroiu 2002: 144). Persuadările sau încercările de persuadare cu privire la căsătorie, așa cum arată și Chimamanda Adichie, configurează un portret al raporturilor inechitabile, din moment ce aceste intervenții au loc doar în cazul femeilor⁹.

Eroina romanului, Olanna, va reuși să se elibereze de aceste constrângeri și se va muta cu Odenigbo, profesorul universitar de matematică; cei doi nu se vor căsători însă, iar acesta este unul dintre cele mai clare semne de revoltă împotriva dogmei sociale din roman, pe lângă alegerea lui Odenigbo ca partener de viață: o fată dintr-o familie proeminentă precum cea a Olannei comite, practic, un suicid social printr-o astfel de alegere.

Concluzii

Există foarte multe intervenții feministe (atât din partea feministelor liberale, cât și din partea acelor conservatoare) care încearcă, într-un fel sau altul să reglementeze normele sociale cu privire la standardele duble. Volumul Chimamandei însă este printre puținele care identifică problema la nivelul educației, punând astfel accentul pe faptul că, de la bun început, există o diferență extrem de mare de educație în ce privește bărbații și femeile, perpetuând standarde sexiste și falcioase și creând, ulterior, subiecți care vor reitera aceeași ordine și aceeași stare de fapt. În același timp, există, firește, problema diferitelor societăți în genere: această lucrare a avut ca scop analiza rolurilor pe care le presupune actantul feminin în societatea nigeriană, deciptate prin intermediul literaturii și al criticii feministe.

⁹ 'I know an unmarried woman in Nigeria who, when she goes to conferences, wears a wedding ring because she wants her colleagues to respect her. The sadness in this is that a wedding ring will indeed automatically make her seem worthy of respect, while not wearing a wedding ring would make her easily dismissible, and this is in a modern workplace. I know young women who are under so much pressure – from family, from friends, even from work – to get married and they are pushed to make terrible choices. Our society teaches a woman at a certain age who is unmarried to see it as a deep personal failure. While a man at a certain age who is unmarried has not quite come around to making his pick. Even the language we use illustrates this. The language of marriage is often a language of ownership, not a language of partnership' (Adichie 2014: 16).

Bibliografie

- Adichie, Chimamanda Ngozi. 2008. *Hibiscus purpuriiu*. Traducere de Maria Melania Goja. București: Rao.
- Adichie, Chimamanda Ngozi. 2008. *Jumătate de soare galben*. Traducere de Iustina Bandol. București: Rao.
- Adichie, Chimamanda Ngozi. 2014. *We Should All Be Feminists*. New York: Vintage Books.
- Bock, Gisela. 2002. *Femeia în istoria Europei. Din Evul Mediu până în zilele noastre*. Traducere de Marlana Cristina Bărbulescu. Iași: Polirom.
- Cowan, Samantha. 2015. *It's not just Boko Haram – Women in Nigeria Have it Rough*. <http://www.takepart.com/article/2015/07/01/being-female-nigeria>.
- Daubney, Martin. 2014. *Why men have a problem with the word feminism*. <http://www.telegraph.co.uk/men/thinking-man/11220536/Why-men-have-a-problem-with-the-word-feminism.html>.
- Flood, Allison. 2015. <https://www.theguardian.com/books/2015/dec/04/every-16-year-old-in-sweden-to-receive-copy-of-we-should-all-be-feminists>
- Fromm, Erich. 2015. *Anatomia distructivității umane*. Traducere de Oana Maria Nica. București: Trei.
- Giddens, Anthony. 2010. *Sociologie*. Traducere de Oana Gheorghiu. București: All.
- Millet, Kate. 2000. *Sexual Politics*. Illinois: University of Illinois Press.
- Miroiu, Mihala. 2002. *Convenio. Despre natură, femei și morală*. Iași: Polirom.
- Pasolini, Pier Paolo. 2006. *Scrieri corsare*. Traducere de Oana Boșca-Mălin și Corin Anton. Iași: Polirom.
- Pateman, Carole. 1989. *The Sexual Contract*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Payton, Matt. 2016. *Nigerian Senate votes down gender equality bill due to religious beliefs*. <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/nigerian-senate-votes-down-gender-equality-bill-due-to-religious-beliefs-a6936021.html>.
- Woolf, Virginia. 2014. *A Room of One's Own and Three Guineas*. London: Collins Classics.